

Подслушано от живота (Към психоаналитичния прочит на „Преди да се родя и след това“)

Росица Чернокожева

Има творби, които като че ли неистово изискват психоаналитичен и психодраматичен прочит и трактовка. Мисля, че повестта на Ивайло Петров „Преди да се родя и след това“ е такава.

В студията „Налудната идея и сънищата в новелата „Градива“ на Фройд срещаме изречението: „Това той [писателят] е подслушал положително от самия живот.“¹ Когато четем „Преди да се родя и след това“, животът нахлува в нас². Това е подобно на сцена, където някой влиза или излиза. Като Пиранделовите герои от „Шест лица търсят своя автор.“ Нека да се опитаме да разчетем посланието, което всеки от тези герои носи. Посланието на своята история, изиграна на сцената. Да чуем какво ни говори всеки от тях, какви са неговите чувства и какви чувства извиква той у нас. Да ги видим през ролите тук и сега, през преживелищното. И на сцената последователно се появяват бащата Петър, майката Бера, дядо Георги, баба Митрина, дядо Иван, баба Неда, Гочо Патладжана, Каракачанката, чичо Мартин и още, и още персонажи.

Добруджа в началото на ХХ век. Както ще го нарече по-долу Ивайло Петров – един „див и чудесен край“. Добруджа е топос в литературата и в цялост в културата ни, с отколешна давност. Край, свързан с Йовков, с Дора Габе. Добруджа има динамична съдба – ту е в Българско, ту в Румънско. Люшкани от историческите превратности, заселниците по добруджанската земя, вкопчени в тази земя и плодовете ѝ, сами се превръщат в плод – самопроизвеждащ се, вкоренен в своята виталност, косте-

---

¹ Фройд, Зигмунд. Налудната идея и сънищата в новелата „Градива“. – В: Зигмунд Фройд. Естетика, изкуство, литература. София, 1991, с. 301.

² Оттук насетне, при обширните цитирания от повестта, ще се позовавам на: Ивайло Петров. Преди да се родя и след това. Повести. Пловдив. 1981, с. 169.

лив. Край на чифлици, на необятни нивя, на неповторимо звездно небе, заслушано в овчарските разкази нощем. И хората тук са други – ще те напият, нагостят, но шапката си не свалят. Шапка ще свалят само пред мъртвите, като на по-достойни от тях.

Разказваното в повестта е ситуирано в сегашното и се води през повечето време от първо лице. Това веднага извиква аналогията със свободните асоциации и Фройдовата кушетка. Имаме чувството, че сме свидетели на една психоаналитична сесия. Както знаем, тя изисква конфиденциалност. И тук се срещаме с първата проява на смелост от страна на Ивайло Петров. Той има куража да я сподели с нас и опубличности. Куража да говори безпощадно за своите чувства. Защото, когато който и да е от семейството играе своята роля, тя е видяна през чувствата на протагониста. Още на първите страници Ивайло Петров ще сподели: „...от всички роднини съм наследил, изглежда по нещо, тъй като понякога се чувствам като циганска торба, натъпкана с отпадъци от чужди навици и страсти. Какво ли наистина няма у мене?“ Ембрионът ли е началото на една човешка история? Животът на индивида започва много преди това. Той е на „вътрешната сцена“ на предците си много преди да има шанса да е заченат. Той е в техните фантазии и страхове. Това е отправната точка. Индивидът е пресечна точка на онто- и филогенетичното. И във всеки момент, във всяко наше действие и чувство ние сме род и вид ведно. Отдалече, атавистично носим и страховете си. Те също са едно от нещата, които авторът първо ни доверява: „Аз и досега съм страхлив и с годините ставам все по-страхлив. Боя се от трамваи, от коли, от гръмотевици, от жени, от критици, от началници и от какво ли още не се боя? Понякога си мисля дори, че страдам от мания за преследване.“ И в тази параноя, споделена с толкова самоирония, че се чудиш докъде е истина и къде е просто литературен похват, смесваща ежедневно с вселенски катаклизми, пак стои вечната ни борба със страховете. Наред с това и как да се научим да живеем със страховете си. Тук ще кажем, че още Зигмунд Фройд споделя, че никак не е лесно да се разбере страхът. Сам той за тридесет години променя становището си и тълкува понятието в няколко свои произведения: „Аз и То“, „Тълкуване на сънищата“, „Ужасяващото“ и най-вече в „Задръжка, симптом, страх“. Страхът е реакция на Аза при опасност. Нещо, което се усеща. Афектно състояние, с ясен характер на неудоволствие. В психоанализата страхът се свежда до едно-единствено условие – липсата на любимото лице. Това започва в кърмаческата възраст и насочва по-сетне към страха от кастрация, т.е. раздялата с един високооценяван обект. А в този ред на разсъждения се стига и до първичния страх, преживян от родовата травма в резултат на отделянето от майката.

И ето моментът на първото изпитание в повестта на Ивайло Петров – още като неродено дете. Историческото време е време на прелом. Стрелба с пушка и два куршума свирват покрай ухото и рамото на майката. „Аз бях на осем месеца и следователно първото неродено дете в нашия край, което изпита смъртната опасност от фашизма.“ Глумата с историческото време е защитна реакция на автора със задна дата. Но, ако погледнем на ситуацията от гледната точка на науката хаптономия, ще видим, че всяко случващо се и „преди да се родя“ ни бележи. Основи на хаптономията слага холандският лекар Франц Валдман след Втората световна война. Днес една от водещите фигури в тази област е и дъщерята на френската психоаналитичка, сподвижница на Лакан, Франсоаз Долто – Катрин Долто. Основополагащото в хаптономията е, че всяко емоционално и физическо съприкосновение на бъдещата майка със света се регистрира от ембриона с конкретни негови реакции и по-сетнешна памет за случилото се. Хаптономията смята детето за същество, търсещо смисъл и комуникация още във вътреутробния си живот.

Когато говорим за детските преживявания на Ивайло Петров, ще се срещнем и с друго белязало го общуване – това с пълдаря Доко. Какви компенсаторни механизми са действали тук, в това общуване, можем да се догаждаме смътно. „Това кривошиесто и еднооко джудже, безпомощно пред възрастните, държеше в страх и покорност детския народ от няколко села.“ И след това попадаме в един уж детски свят, но така деформиран от патологията на Доко до неузнаваемост, която граничи с нацистките изстъпления. Това е било чувството и асоциацията, споменът на Ивайло Петров, когато е посетил лагера „Бухенвалд“. Защото, както казва той, „детската тъпла в такива случаи, не се различава от възрастната“. На това ги е учил Доко, един потенциален „велик диктатор“ – нахъсвал ги е да се самонаказват, да си причиняват физическа и емоционална болка един на друг. Без той да си цапа ръцете – рафинирано и садистично. Но за това – стадното, по-нататък. Отново ще се сетим за гениалните прозрения на Фройд в думите: „Както в злото, така и в доброто човекът може много повече, отколкото си мисли.“

Четейки думите на Ивайло Петров („Понякога ми се струва, че влача цяло ремарке, натоварено с вина, тежка и неясна вина към себе си и към света“), не може да не спрем пред не по-малко изстраданата истина, до която стига „бащата на психоанализата“, че за постиженията на цивилизацията, човечеството плаща със склонността си към невроза. До утре можем да се блъскаме в клаустрофобията на въпросите си – кога, как, защо, имаме ли право да дадем шанс на един нов живот и на

какво всъщност го обричаме. Викът на новородения Ивайло Петров би бил, както казва той: „О, върни ми блаженото време преди моето раждане.“ За човека и биологично сродните му същества, актът на раждането е първото му страхово преживяване. Отваряме една скоба, за да отбележим, че Фройд не възприема докрай теорията на Ото Ранк, който извежда всеки страх от тази първа травма. От раждането потребността на човека да бъде обичан никога вече не ще го напусне. Това е и защитата му срещу страховете. Новороденото има фантазии и страхове, но то не може да ги изрази. Това прави майката, като ги отразява и му ги връща преведени. Бебето още не може да вижда, да фокусира образи, но то съзерцава нейния ум, който за него е един красив ум. Така чувствата на бебето могат да бъдат удържани само от майката³. На този етап те са в една неразделима симбиоза. На конгрес на Психоаналитичното дружество в началото на миналия век, английският психоаналитик Доналд Уиникът шокиращо ще заяви: „Бебе не съществува. Има бебе и майка“. По-късно Мелани Клайн ще надгради „дълбинната психология“ с теорията си за „обектните отношения“, а Якоб Леви Морено – създателят на психодрамата – ще нарече тази симбиоза „първа вселенска идентичност“.

И да продължим това приключение – авторовото и нашето емоционално съпреживелищно. „И колко странно е, че сега много често ми се иска да извикам: „Върнете ми моето детство, върнете ми го още от първия ден с малката къщичка-землянка, с бълхите и страшните пьдари, с тъмните нощи, пълни с караконджули и конекрадци“. Всичко е в детството. Според Фройд „на четири или пет години малкият човек често е завършен и оттам нататък само постепенно проявява онова, което вече се съдържа у него.“⁴ Детето е вече оформен индивид и всичко, което идва после в живота ни, е само преекспониране на преживяванията от детството. Мислите и желанията, изтласкани в несъзнаваното през детството, и след десетилетия запазват предишния си емоционален заряд и способност за въздействие върху съзнанието. Във великолепната анализа на една детска невроза, известна като случая „Малкият Ханс“, Фройд пише: „...нека нашият мъничък изследовател преждевременно добие опита, че всяко познание е само частица и че на всяко стъпало на познанието винаги остава нерешен проблем“⁵.

---

³ Лекции на д-р Давид Иерохам пред Магистърска програма „Артистични психосоциални практики и психодрама“ – НБУ и Червената къща.

⁴ Фройд, Зигмунд. Въведение в психоанализата. София. 1990, с. 342.

⁵ Фройд, Зигмунд. 5-те случая. Малкият Ханс. София. 2011, с. 118.

Но животът, както пише Ивайло Петров, „още от първия ден започна много умело да ме съблазнява с приятни усещания и да задоволява суетата ми“. Докато един ден, преминавайки и през детската сексуалност, защото любознателността и сексуалното любопитство вървят заедно, през Едиповия комплекс и последвалия го латентен период, се изправяме пред загадката на пола и нагоните. Ето само един бегъл поглед върху темата за нагоните от „Отвъд принципа на удоволствието“: „...нагонният дразнител произлиза не от външния свят, а от вътрешността на самия организъм“; „нагонът обаче никога не действа на момента, а винаги като постоянна сила..., бягството от него е невъзможно.“ И тогава изчезва всичко друго. Има само един мъж и една жена. Чичо Мартин и дъщерята на околийския началник Емилия. Емилия, която ще падне в краката му и ще целува прашните му обувки. „Това целуване на прашните обувки не бе прищявка на една дяволски горда жена, то бе нещо, пред което чичо Мартин ненапразно се уплаши, и нещо, което ужасно ме заинтригува. Ами Аница, тази не по-малко горда и хубава жена, какво ще прави, като намери и тя чичо Мартин вдън горите и срещне при него амазонката Емилия? Две жени, две съпернички ще се дуелират, но не с оръжие, а с нещо по-страшно, което притежават само жените.“ Какво ще ни даде тук психоанализата? В произведението си „Женската природа“ Фройд ще каже: „Характерно за същността на психоанализата е, че тя не се опитва да обясни какво представлява жената – това би било непосилна за нея задача – а изследва нейното формиране, развитието на бисексуалното дете в жена.“⁶ От тази отправна точка следват и изводите, че мазохизмът е нещо чисто женско, и че особено формираща роля имат кастрационният и Едиповият комплекс. И малко компромисно и може би малко иронично ще прозвучи краят на статията: „Искате ли да научите повече за нейната природа, изследвайте собствения си жизнен опит, обърнете се към поетите или изчакайте, докато науката бъде в състояние да ви даде по-задълбочени и по-добре съгласувачи се сведения.“ Биографите на Фройд твърдят, че в края на живота си той е казал, че не знае какво е жената.

Мото на втората част на повестта „И след това“ са думите на Сенека: „Всичко, което е било преди нас, е смърт“. И ако Сенека е влагал афористичност, тези думи кореспондират с откритията за нагонния дуализъм в психоанализата по друг начин. Два нагона – Ерос и Танатос – взаим-

---

⁶ Фройд, Зигмунд. Женската природа. – В: Зигмунд Фройд. Въведение в психоанализата. София. 1990, с. 486.

но се допълват. За да се роди живот, трябва друго (сливащите се първични субстанции) да умре и обратното. Нагоните, които намират заобиколни пътища за проявление чрез сън, грешки, травми, неврози. Фройд, особено в т.нар. „5-те случая“ (написани като романи) показва, че човешкото преживяване не остава до механиката на удовлетворяването на нагонните преживявания, а показва сексуалния ни живот като креативен акт, изпълнен с много фантазии, с дълбок смисъл. След тези пет случая психоаналитичната теория търпи мощно развитие. Без нея не можем да си представим, която и да било наука или изкуство, свързани с човека и обществото⁷.

И ето ни пак на сцената. По-хубаво и страшно не би могло да се напише: „Гледай какъв народ, мислех, като ги гледах от висотата на люлката. Ще заколи прасето, без да му мигне окото, а след малко ще заплаче за чуждото нещастие. Мъже и жени ли са това, или деца? Май че и едното, и другото. Тъй ще е, защото мъжете и жените са създали нашата голяма и тъжна история, а децата – тези песни. Все пак трудно ми бе да ги разбера. Наистина, бях човек на девет дни...“ Тук изразът „висотата на люлката“ има и други смислови планове. Люлката, лоното, в което е положен човекът в този си живот. Често употребяваното „люлката на света“. Люлка, люлеене е и амбивалентността на нашите чувства. Люлката предполага амплитуда на движенията, крайни точки, крайни състояния. Още в „Тълкуване на сънищата“ (1900) Фройд отбелязва, че люлеещите движения (дори при пътуване) довеждат до възбудни състояния, не само при децата. Не е ли това една игра? Време и пространство не са в традиционното ни разбиране. Затова е така нереално. Като детската игра. Това е една добавъчна реалност. „Играта служи на фантазията, основана на желанието“ – ще постулира бащата на психоанализата. В това са и магията, и възможностите на психодраматичното преживелищно. Тук всичко е възможно и не ни ограничава пространствено-времевата условност. Тук ембрионът може да има монолог и да се успоредява с минало и бъдеще. Това ни наемква може би и за „първичната сцена“, сексуалните отношения между родителите, на които много често става свидетел малкото дете, но която, в повечето случаи е просто един фантазъм, който носим филогенетично и който по-нататък може да даде отражение върху оформяне на характера на човека. В рамките на психодраматичното можем да изследваме и

---

⁷ Иерохам, Давид. Психоаналитичният театър. – В: Послеслов към Зигмунд Фройд „5-те случая“, 31.5.2014 г. Дора. София. 2014. 154–190.

дали реалната възраст на индивида се покрива с неговата емоционална реакция и адекватна готовност за реагиране. Можем да направим и аналогията, дали този народ е наистина на 1300 години или той емоционално е на по-ранна възраст и този въпрос не би звучал непочтително и кощунствено. „Тотем и табу“ (1920) внушава, че основната двигателна сила в детството и на индивида, и аналогично на една обществена формация, е желанието. Желанието винаги се натъква на забрани. Но забраната не може да премахне нагона от примитивната психика, тя единствено може да го прогони в несъзнаваното, където той винаги ще тлее.

Отново ще ни върнат разсъжденията на чичо Мартин в конкретното историческо време, звучащи като трактат за страха: „на този свят всичко се крепи на страха – държавата, обществото, семейството, та дори и отделната личност. И добродетелите не са плод на човешкото доброжелателство, а на страха“. Убедително е, че единствено консолидиращото е страхът и човекът прави всичко, за да си купи индулгенция за пред всемира.

Какво все ни притегля към съпричастие в любовната пиеса на чичо Мартин? Какво е това, което ни оплита в дебрите на амбивалентността (и любов, и омраза) на любовното изживяване? Това, което Фройд пише за хипнотичното въздействие на любовния обект и нашите проекции върху него в „Психология на масите и анализ на човешкото Аз“ (1921) в пълна мяра се отнася тук до чичо Мартин, Аница, Емилия. Прозренията на бащата на психоанализата са: „Влюбеността не е далеч от хипнозата. Същото смирение, отстъпчивост, отсъствие на критика. Същата липса на собствена инициативност. Хипнотизаторът е заел мястото на Свръх-Аза.“⁸ Но на сцената на теорията излизат чувствата. Чувствата, свързани с вечните въпроси за удоволствието и болката. Неслучайно аналогията на Ивайло Петров е с античната и Шекспирова драма. Думата е една. Страст. Една неописуема вакханалия, един пир на плътта. „Мъжете от нашия род познават жените като земята“, ще каже Ивайло Петров. И тогава и думите стават излишни.

Авторът ще ни въведе и в едно друго владение на душата човешка, опияняващо не по-малко от любовта. Властта. Заветна мечта на всяка личност. Властта, пред която никой не може да остане равнодушен. Властта носи пари, но носи и върховното изживяване да владееш и

---

⁸ Фройд, Зигмунд. Психология на масите и анализ на човешкото Аз. – В: Зигмунд Фройд. Тайната на живота. София. 1993, с. 102.

манипулираш масата. Отново в „Психология на масите и анализ на Аза“ Фройд открива в стадния инстинкт и хипнотичното въздействие на вожда, както и либидозните отношения, възникващи в такава формация. Орда, църква, войска – всичко се подчинява на хоризонталните междуиндивидни и вертикалните йерархични връзки на потиснати първични пориви. Масата като под хипноза поставя обекта на мястото на Аз-идеала. Това са наследените остатъци от филогенезата на човешкото либидо.

Краят на повестта „Преди да се родя и след това“ ни връща към образа на проходащото дете. И това, метафорично, е едно ново начало – прохождение най-вече в емоционалния свят. Повестта на Ивайло Петров може да се разглежда и като един сън. Може да се разглежда и като аз-свидетелство от все по-набиращата скорост наука егология.

Това подслушва от живота в повестта си Ивайло Петров. Живот, пълен с бълхи, краста, опикани хълбоци на волове, но и на един вроден аристократизъм на хората, които населяват родното му село. Свят, в който дори петелът се пазари с мирозданието и гордо-мегаломански смята, че ако той не пропее, няма да съмне (този мотив го има още у П. Р. Славейков). А не се ли отразява в това село цяла България от онова време, а защо не и косвено през призмата на Европа? Натъквахме се на отпратки, правени от самия автор или наши аналогии с Омир, Шекспир, Дон Жуан, Чехов, Достоевски, Нушич, Вазов, Елин Пелин, Йовков. Освен това, аз винаги съм си представяла тази книга, оформена с илюстрации на Марк Шагал или озвучена от джаз-парче на Сали Ибрахим. Защото тук всичко е колкото родно, толкова и общочовешко. И сценичното провиждане, според терминологията на Морено, ни дава възможност тези „културни консерви“, тези шаблони да бъдат сгряти и да оживеят чрез различните роли. Фройд мисли гениално, но, за съжаление, не отделя място в своята топографска теория за културния опит, а един културен феномен добива плътност само в определен контекст. Тази празнина в човешката култура направиха изобретения като обектните отношения у Мелани Клайн, преходните обекти при Уиникът и психодрамата на Морено. Това превърна психоанализата и в естетика. Но нека отново се доверим на Фройд от „Налудната идея и сънищата в новелата „Градива“ и в „Човекът-вълк“, което по същество е отпратка към Шекспир: „...писателите знаят твърде много за нещата между небето и земята, за които нашата школка мъдрост не е и сънувала.“⁹

---

⁹Фройд, Зигмунд. Налудната идея и сънищата в новелата „Градива“. – В: Зигмунд Фройд. Естетика, изкуство, литература. София. 1991, с. 258.

На хумора в повестта би трябвало да се посвети отделно изследване. Тук хуморът, иронията, самоиронията не са само сполучливи литературни похвати и сърчни авторови находки. Те са философска тъкан и послания на творбата. Още в началото разбираме за решаващата роля на Гочо Патладжана. „И досега вярвам, че тази личност е първоновникът за моята поява на бял свят. Ако не беше се заел да ожени баща ми със своя дяволски усет да намира за всекиго жена, баща ми никога нямаше да свърши сам тази работа“. Така Ивайло Петров отдава дължимото на този местен сватовник. И по-сетне се запознаваме с тънката му хитрост – бъдещите сватове да бъдат изненадани, за да може да се види, дали в къщата им е пометено, за да ни убеди, че „тактиката на изненадата бе еднакво полезна както във военните битки, така и в търсенето на снахи“.

Бъдещите родители на автора ще се срещнат на една седянка. Отново вечните екзистенциални и философски въпроси ще се преплетат с ироничната нотка: „И аз, за съжаление, не можах да го предотвратя, тъй като представлявах все още зародиш на една неосъществима идея. След години с основание щях да се запитам защо трябваше да се осъществи тази идея, но тогава щеше да бъде твърде късно.“ Ще припомня думите на английския психоаналитик Доналд Уиникът: „Едно дете не е питано, иска ли да се роди“. Дали родителството не е нашето нарцистично спасение да продължим да живеем във и чрез децата си. Вина и отговорност в едно. Не секват дотук качествата на сватовника. Този образ е събирателен в българската белетристика и ще го открием в немалък брой произведения, както и в подчертано комедийни повествования от Ст. Л. Костов до Чудомир. В този образ се оглежда и цялата българска душевност от първата половина на миналия век.

Патладжана бе отличен психолог, пък и от досегашната си практика по годежите знаеше, че спомените от войните са най-благодатната тема при такива случаи. Войните бяха вторият живот на мъжете от нашия край, защото само през войните бяха имали възможност да излязат от селата си и да видят свят. Несгодите и страданията им се бяха превърнали в скъпи спомени. Това бяха весели разкази, толкова весели, че дори смъртта се представяше откъм смешната ѝ страна.

И така, през един конкретен биографичен факт, през националното, Ивайло Петров философски и иронично извежда вечната човешка склонност да се надсмиваме над цели народи и величайши особи. Неслучайно авторът посвещава толкова страници на годечарските пе-

рипетии. Тези страници също са в най-добрите традиции на Каравелов и Вазов. „Шрапнелите“, които си разменят двете семейства, играта на достойнство при преговорите и пазарлъците кой какъв имот и „стока“ да даде, създават този „див и чудесен край“ – Добруджа. Всичко в тази повест се развива като на сцена. Затова е толкова близо до психодраматичното провиждане. И ако нашият протагонист-автор е сценарист и драматург, то и читателят е неминуемо въввлечен като помощен Аз, наред с другите герои. Затова и „шрапнелите“ профучават над нашите глави. Тук всичко е потопено в чувства. Затова е и толкова богата палитрата на хумора в текста.

В пространната си студия „Остроумието и отношението му към несъзнаваното“ (1905) Фройд прави извода: „Видовете хумор са крайно разнообразни в зависимост от естеството на емоционалните подбуди, спестени в негова полза: състрадание, гняв, болка, умиление, и т. н. Тази поредица изглежда недовършена, защото царството на хумора разширява непрестанно границите си, щом художникът или писателят успее да укроти необуздани до момента прояви на чувства и... ги превърне в източник на хумористично удоволствие“¹⁰.

А всички тези чувства се преливат неусетно едно в друго у Ивайло Петров. Какво ли няма тук? И състрадание към кучето, и гняв от сиромашията, и болка заради малкия ограничен свят, и умиление от възбуждащата сетивата шир или женски прелести. Целият този калейдоскоп, настроен през призмата на смеха. Да вземем само още един образ:

Дядовият брат бе голям мечтател, често говореше неразбрани работи и бе толкова занесен, че понякога забравяше да отиде на нивата. Понякога пък отиваше на жътва с мотика, друг път – със сърп на бостана. Най-обичаше да работи в неделя и дядо казваше, че калпавите работят в неделя, за да ги видят другите и да ги похвалят. Този дядов брат си измисляше всеки сезон по една тема и я развиваше пред селяните. Често уверяваше селяните например, че бил добър приятел с Христо Ботев и че воювали заедно с него на фронта в Македония. Друг път обясняваше, че гъските плуват във водата, защото имат ципа на краката, а кокошките не могат да плуват, защото нямат ципи.

И оная вечер, когато се запалва къщата му, той е размишлявал над философския въпрос как мухите ходят по тавана и не падат и съвсем в стила на Кафка си представя, че сам той е муха и върви по тавана, без

---

¹⁰ Фройд, Зигмунд. Остроумието и отношението му към несъзнаваното. – В: Зигмунд Фройд. Естетика, изкуство, литература. София. 1991, с. 249.

да пада... И Ивайло Петров добавя: „След време установих, че съм наследил много от този роднина...“. Отново Фройд в статията „Хуморът“ (1927) ще ни подсети: „Главното е намерението, което хуморът постига, все едно дали е насочен към собствената личност или към чужди лица“. Той би искал да внуши: „Виж, ето това е светът, който ти изглежда толкова страшен. Детска играчка, нищо по-лесно от това да се пошегуваш с него!“¹¹

Тук искам да отворя една скоба. Позоваванията ми на Фройд в този текст са именно причината, поради която и днес се връщам към текстовете на хуманиста Фройд – а това са неговите човешки качества: внимателният непритесняващ поглед, начинът на слушане, психологическо проникновение и мислене – все прости неща, от които човек се нуждае, за да се задържи в живота.

Може би остава един въпрос, който от първата до последната страница на повестта не ни дава спокойствие – защо така ожесточено разголва себе си и света Ивайло Петров. Не се наемам да правя опити да отговоря. Много лесно и еднозначно би било да се изтъква и дозата мазохизъм, в духа на този психоаналитичен подход. Защото го има и сладостното – още с предговорните думи авторът заявява, че иска писането на тази история да продължи, да няма край и си държи „любимото лакомство“ и за утре като децата. Но тук действат и много други механизми. Това е нещо много лично, пред което се стои със свалена шапка. Има неща, които не се пипат. Неща, свързани с отделянето, раздялата, смъртта – все реална болка, от които разбираме повече за цената, която плащаме, за да живеем. И пак от психоанализата знаем, че „е несъстоятелна претенцията да искаме на съзнанието да е известно всичко, което става в душата.“

---

¹¹ Фройд, Зигмунд. Хуморът. – В: Зигмунд Фройд. Естетика, изкуство, литература. София, 1991, с. 567.

Библиография

Иерохам 2014: Иерохам, Давид. Психоаналитичният театър. – В: Зигмунд Фройд „5-те случая“. Дора. – София. 2014. [Ieroham, David. Psihoanalitichnijat teatar. – In: Sigmund Freud. 5-te sluchaja. Dora. Sofia. 154–190.]

Клайн 2005: Клайн, Мелани. Любов, завист, благодарност. – София: ЛИК, 2005. – 310 с. [Klein, Melanie. Lubov, zavist, blagodarnost. – Sofia: LİK, 2005. – 310 s.]

Морено 1994: Морено, Джейкъб. Основи на психодрамата. – София: Отворено общество, 1994. – 314 с. [Moreno, Jacob. Osnovi na psychodramata. – Sofia: Otvoreno obshtestvo, 1994. – 314 s.]

Петров 1981: Петров, Ивайло. Преди да се родя и след това. Пловдив. 1981. – 169 с. [Petrov, Ivajlo. Predi da se rodja i sled tova. – Plovdiv. 1981. – 169 s.]

Фройд 1977: Фройд, Зигмунд. Аз и То. – София: Евразия, 1977. – 365 с. [Freud, Sigmund. Az i To. – Sofia: Evrazia. 1977. – 365 s.]

Фройд 1994: Фройд, Зигмунд. Задръжка, симптом и страх.// Зигмунд Фройд. Анатомия на чувствата. – София, 1994, с. 314–397. [Freud, Sigmund. Zadržhka, simptom i strah.// Sigmund Freud. Anatomija na chuvstvata. – Sofia, 1994, s. 314–397.]

Фройд 1992: Фройд, Зигмунд. Отвъд принципа на удоволствието. – София: НИ, 1992. – 205 с. [Freud, Sigmund. Otvad principa na udovolstvieto. – Sofia: NI, 1992. – 205 s.]

Фройд 2013: Фройд, Зигмунд. Тотем и табу. – София: Стигмати, 2013. – 277 с. [Freud, Sigmund. Totem i tabu. – Sofia: Stigmati, 2013. – 277 s.]

Уиникът 1999: Уиникът, Д. У. Игра и реалност. – София: ЛИК, 1999. – 183 с. [Winnicott, D. W. Igra i realnost. – Sofia: LİK, 1999. – 83 s.]